

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א - פוסק עדת תימן

י"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

גליון 94
פרשת ויחי
תשפ"ב ב'של"ג

נושאי השיעור: א) גילוי נפלא ששם הו"ה ב"ה חקוק על ההרים ליד ירושלים- איזה תמונה נישק הגר"ח ק"ק שליט"א- דמותו של משה רבינו ע"ה חקוקה בחצי האי סיני - נפלאות הבריה- כיצד ידע הרדב"ז שדמות יעקב אבינו ע"ה חקוקה בלבנה.

ב) דברי הגמ' בהוריות שיעל כיון שעשתה עבירה לשמה חשיבותה יותר מהאמאות הקדושות- האם יש לסמוך על גמ' זו להתפלל תפ"ש אחרי חצות וכדו'- דברים כדורבנות מהנפה"ח גדולה עבירה לשמה הוא רק לפני מתן תורה- תוספת ביאור בהרחבה מהכתר ראש תלמידו של הנפה"ח- באיזה גלגול נתגלגלה יעל דברי הנצי"ב שהשעיר לעזאזל מעלתו כמו השעיר לה'- יעקב אבינו קיים מצוה בזה ששיקר ואמר "אנוכי עשו בכוך"- מדוע בכל זאת נענש יעקב- האם מותר להנות מעבירה לשמה

ג) מדוע בספרי תימן יש דרבן על הנ"ן שבמילה "ונספר לה" אע"פ שהנ"ן דגושה שזה נגד כללי הדקדוק- זלזולו של שר המשקים ביוסף- האם שר המשקים ביקש מיוסף שיפתור לו את חלומה- הסבר נפלא ממרן שליט"א בדקדוק ספרי תימן עה"פ "ונספר לה".

רבי שמעון בר יוחאי אפילו טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים ע"כ.

לכא"ל לפי דברי הגמ' הזאת יוצא שישנם עבירות שמותר לעשות אותם כגון אדם שמחלל שבת ויש לו מטרה לשם שמים [מאיזה סיבה שלא תהיה כגון לכתוב ס"ת כשאין לו במה לקרוא וכיוצא ב] ובאמת יש מהחסידיים שמתפללים תפילת שחרית לאחר חצות על סמך זו שהם עושים הרבה 'הכנות' לתפילה וכו' וממילא הם מתאחרים וקוראים ק"ש שלא בזמנה וכן מתפללים לאחר זמן תפילה. וצריך לברר האם הדבר הזה נכון להלכה למעשה בימינו.

דברים נוקבים מהנפה"ח בדברי הגמ' שגדולה עבירה לשמה ושהוא רק לפני מתן תורה-

הנפש החיים כותב בענין זה דברים כדורבנות וז"ל, עוד זאת ויכול יצרך להתחפש, באמור לך שכל עיקר העבודה הוא רק שיהיה לשם שמים, וגם עוון וחטא למצוה יחשב אם הוא לשם שמים לתיקון איזה ענין, ורחמנא ליבא בעי (סנהדרין קו:) ו"גדולה עבירה לשמה" (נזיר ג: הוריות י:), וכהנה רבות ראיות.

גם יראה לך פנים לאמור, כי כן צוית לילך בעקבי אבותיך הקדושים וכל הצדיקים הראשונים שהיו קודם שניתנה התורה, שעיקר דרך עבודתם לו יתברך היתה שכל מעשיהם ודבורם ומחשבתם וכל עניניהם בעולם היה הכל בדבקות וטהרת מחשבתם לשם שמים, ופנו למעלה לתיקון והעלאת ויחוד העולמות וכחות העליונים, באיזה מעשה שנהיה ושאיזה אופן ובאיזה זמן שיהיה, ולא במעשים ומצוות קבועים וסדורים שיהיה חק ולא יעבור, כמו יעקב אבינו ע"ה בענין צאן לבן והמקלות, וכן אמר המגיד להבית יוסף בענין חנוך שהיה תופר מנעלים ובכל זמנא דבעייל מחטא בסנדלא הוה משבח לקודשא בריך הוא, עיין מגיד משרים פרשת מקץ.

ואף שאמרו רבותינו ז"ל "האבות קיימו כל התורה" וכן אמרו בויקרא רבה פ"ב "מלמד שלמד נח תורה", לא שהיו מצווים ועושים והיה להם ההלכה והדין כך אלא כמו שכתבתי לעיל סוף שער א' (פכ"א) שהמה קיימו את התורה מחמת שהשיגו בנפלאות השגתם תיקוני העולמות, וסדרי הכחות העליונים אשר יתקנו בכל מצוה ומצוה, אבל היה ג"כ הרשות נתונה להם לעבדו גם במעשים וענינים אחרים, לבד המצוות, ואף לעבור גם על איזה מצוה שלא כתורה כפי שראו והשיגו ושזה הענין והמעשה הפרטית הוא נצרך אז לתיקון העולמות וכו'.

ועתה תחזה אם עיני שכל לך, שאין כאן לא ראייה ולא סמך כלל, אף לא משענת קנה רצוצ, כי האמת הברור כמו שנתבאר לעיל סוף פרק א' שהעבודה על זה הדרך לא היתה נוהגת אלא קודם מתן תורה לבד, אבל מעת שבה משה והורידה לארץ לא בשמים היא. והוכחנו שם בעזרת השם מענין חזקיהו עם ישעיהו [גמ' ברכות י:], שאסור לנו לשנות חס ושלוש משום אחת מהנה ממצוות ה', אף אם תהיה הכונה לשם שמים, ואף אם ישיג האדם שאם יקיים מצותו המוטלת עליו, יוכל למיפק מיניה חורבא באיזה ענין, ואף גם בשב ואל תעשה, כל זה אין הדבר מסור בידי האדם להמנע ממנה חס ושלוש, כי טעמי מצוות

א.

גילוי מענין ששם הו"ה חקוק על ההרים בארץ ישראל-

נפתח בדבר מענין שהתגלה בזמנינו בקרוב בעולם, לפני כמה שנים (ודברנו ע"ז לפני כארבע שנים בשיעורים במוצש"ק) שהשם הקדוש בן ארבע אותיות חקוק במבני ההרים שבין ירושלים לעיר בית אל- הוא החלק העליון של סולם יעקב. גילו זאת ע"י צילום מהלווין גבוהה קילומטר בארץ ישראל. וכשהביאו תמונה זו להגרא"ל שטיינמן "ל" הוא הראה לתינוק ושאלו האם הוא מזהה את האותיות של שם הו"ה [כמו שבדוקים ס"ת יש בו חשש פסול] וכשהראו זאת להג"ח קניבסקי שליט"א הוא נישק את התמונה.

עכשיו יש לנו פירוש חדש בפסוק "אכן יש יהוה במקום הזה, ואנוכי לא ידעתי" ... אנחנו לא ידענו מזה עד עכשיו.

גילוי עצום שדמות משה רבינו חקוקה בחצי האי סיני-

ישנו דבר נוסף שהתגלה לי לפני כמה ימים, שבחצי האי סיני יש דמות של אדם זקן עם זקן ארוך ולבוש גלימה ומטה בידו משקיף על ארץ ישראל ממש גילוי עצום. ויש מיחסים אותו למשה רבינו, ואין ספק שדמות זו אינה יכולה להיבצר אלא ע"י הבורא ב"ה שהרי הקרקע עשויה מאגמים, עצים וחולות וכו' וכולם מראים דמות של אדם ברורה ואם יהיה חסר איזה עץ או מעין או חורשה יחסר בתמונת האדם הזה איזה אבר כי כל חצי האי סיני זה דמות של אדם אחד ע"כ תורף הדברים בקצרה ראייתי באיזה ספר.

וכעת נזכרתי שישנו מעשה המתקשר לעניננו, עם הרדב"ז.

ידוע שאסור להסתכל על הלבנה, ואף שהדבר לא אסור מצד ההלכה בכ"ז כתוב בספרים הקדושים לא להתבונן בצורת הלבנה, והטעם הוא מפני שזה מראה דמות כבוד השם והטעם הזה לקוח מהאיסור להסתכל על הקשת וכמ"ש ביחזקאל "כמראה הקשת אשר יהיה בענן הוא דמות כבוד ה'". הרדב"ז שאל פעם את חכמי אומות העולם שבדורו האם הם רואים דמות של אדם בלבנה, וכשהם התבוננו הם התפלאו לראות דמות של בן אדם עיניים, אף, פה וכו' והם לא ידעו לומר מה ענין של דמות זו. ואומר הרדב"ז שהרי חז"ל אומרים שדמות יעקב אבינו חקוקה בלבנה וזה מרומז בברכת הלבנה שאומרים ברוך יוצריך ברוך עושיך ברוך קונניך ברוך בוראיך וזה ר"ת יעקב. והדברים נסתרים וה' ברוך הוא יאיר עינינו.

ב

דברי הגמ' בהוריות (י:): שגדולה עבירה לשמה-

בגמ' בהוריות דף י: כתוב בזה"ל, אמר רב נחמן בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שנאמר (שופטים ה, כט) "תבורך מנשים ועל אשר חבר הקיני מנשים באוהל תבורך", מאן נינהו נשים באהל, שרה רבקה רחל ולאה ע"כ. דהיינו יעל עשתה עבירה לשמה כדי להציל את עם ישראל, והפסוק משבח אותה שמעלתה יותר מהאמהות הקדושות. ושאלת הגמ' (בהמשך) והא קמתהניא מעבירה, ומתרתת הגמ' אמר

לא נתגלו, ועיין שם באורך [וע"ע בבית הלוי פרשת בא. הערוך] ע"כ לשון הנפה"ח.

תוספת ביאור מהכתר ראש לדברי הגר"ח מוואלוזין בנפה"ח-

ובכתר ראש אות קלב הוסיף בענין זה בזה"ל, עבירה לשמה מהו, השיב מורי שלא הותר מזמן מתן תורה כלום, והכח הידועה יאמרו שהכל בכלל עבירה לשמה, וא"כ למה לנו תרי"ג מצוות, בכלל אחד די, מה שלשם שמים יעשה ומה שהוא לא לשמה אפילו מצוה לא יעשה אבל האמת אחר מתן תורה אין לזוז מכל תורת משה ודברי חז"ל, שלא ישען על דעת היצר, אבל עיקר החסידות גודל הזריוות במצוות ולדקדק בהן ולקיימן בתכלית הזהירות והדקדוק, אפילו מה שהוא מידת חסידות ידקדק, כמו ר' יוחנן שלא רצה לקבל מן הפועל שכרו בפקדון משום בל תלין, ומצינו שחונך היה תופר מנעלים ובכל תפירה כיוון יחודים, ועד"ז כל מעשה האבות אף הגשמיים, וע"ד "בכל דרכך דעהו" כל זה קודם מתן תורה או לבן נח גם עכשיו הרשות בידו לעבוד הבורא בכל מה שירצה לשמו יתברך, רק שישמור ז' מצוות, אבל לנו בני ישראל נתנה התורה גדר וגבול, וכל המעשה נחלק לציווי ואזהרה, בציווי יחד כוונתינו לשמו יתברך, וגדר החסידות בזה לדקדק בהו עד קצה האחרון, ובכל הדקדוקי סופרים להזהר מאוד בכל החמורות, ולפרוש מאחד משבעים משער האיסור ואזהרה אסור לנו לעבור בשום פעם מזמן מתן תורה מן היום אשר ציוה ה' והלאה. ואם יעקב נשא שתי אחיות, ועמרם נשא דודתו, הכל היה קודם מתן תורה, מלבד שידעו והשיגו שכן ראוי להם, אבל משה קיבל תורה מסיני לא תתחלף ולא תומר ח"ו, ואף ששייג איזה כי ראוי לו איזה עבירה לתיקון נשמתו וק"ו בן בנו של ק"ו שכל השגתינו תוהו והשקפתינו הבל, ומה שאחז"ל גדולה עבירה לשמה, זהו כמו שביארו גבי יעל וכו', שכתוב בכתבי האר"י ז"ל שהיתה נשמת חוה, ולהצלחת כלל ישראל, וחלילה לדמות לזה כפי סברתינו. ע"כ.

נראה שכונתו בסוף דבריו לומר שיעל היתה נשמת חוה וא"כ זה נחשב קודם מתן תורה אך יש לפלפל בזה ועכ"פ לפי המילים כך נראה כוונתו וצריך להתעמק בזה יותר.

מדוע השקר ששיקר יעקב לאביו למצוה יחשב-

הנצי"ב בפרשת תולדות עה"פ "שני גדיי עיזים" (כז,ט) בהרחב דבר (אות א' ד"ה והנה הגיעה) כותב דבר מענין וז"ל, והנה הגיעה שעה ליעקב אבינו להשתמש שמידת השקר וערמימות, והרי זה עבירה לשמה, אשר גדולה היא בזמנה כמו מצוה לשמה, וכיוצא בזה שני שעירים הא' לשם הוא קדושה, והא' לעזאזל הוא כעין קרבן לכוחות הטומאה ח"ו והוא מטמא, אבל מ"מ בעתו ובזמן שצוה ה' הרי זה מצוה כמו השעיר לה', ובה למדנו שאם מקור הטומאה הוא אחד ית' והיינו דבר רבקה שיהיה שני גדיי וגו', כמו שני גדיי יוה"כ א' לשם וא' לעזאזל, שניהם שוין במצותן אע"ג שזה לקדושה וזה להיפך, כך שתי המדות שיעקב עושה הא' האמת בקיום מצות אמו והב' השקר שמרמה את אביו, שניהם נחשבים למצוה ולהביא על ידם את הברכות. ע"כ. על דרך רמז הדבר מרומז בפסוקים שכתוב "ו-ילך ו-יקח ו-יבא" (שם יד) דהיינו שהכל עשה מתוך צער שצריך להתנהג בערמימות.

יעקב נענש על שנהנה מזה שעשו צעק צעקה גדולה ומרה-

עוד כתב הנצי"ב שם בזה"ל, והנה אמרו ברבה שנענש יעקב אבינו על שגרה לעשו שצעק צעקה גדולה ומרה, וזה הביא שמרדכי צעק צעקה גדולה ומרה, ולכאורא קשה על מה זה נענש בצעקת עשו יותר ממה שגרה ליצחק אביו שחרד חרדה גדולה. אבל הענין דלהשתמש בעבירה לשמה יש להזהר הרבה שלא להנות ממנה כלום, ולא דמי לעושה מצוה, דאע"ג שנהנה ג"כ המצוה במקומה עומדת משא"כ עבירה לשמה וראיה מיעל ומקשה והא קא מיתנהי מעבירה, ואע"ג שודאי רשאה היתה משום פקוח נפש כמ"ש התוס' מ"מ לא היתה משתבחת ע"ז, משום דהנאה שבה נחשבת לעוון, וה"נ בעבירה לשמה שעשה יעקב לא נהנה כלל בשעה שחרד יצחק, ובודאי נצטער ע"ז, אבל אנוס היה, משא"כ על צעקת עשו שמח בלבו, ע"כ נענש, שהרי גרם זה ע"י עבירה של שקר ואסור להנות מזה. ע"כ.

ג

תמיחה על ספרי תימן שבמילה "ו-ספר לר" יש דרבן על הנר"ן אע"פ שהיא דגושה-

בפרשת מקץ כתוב כך "ושם אתו נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר לו ויפתור לנו את חלמתינו איש כחלמו פתור" (מא,יא) וישני דקדוק מענין, שבמילה "ונספר לר" יש דרבן על הנר"ן אע"פ שהנר"ן דגושה, והדבר צריך ביאור שהרי דרבן בא בדרך כלל לפני דגש כמו "וה-כהן"

"מן ה-בהמה" ה-פקדים" שבכולם יש דרבן על הה"א ובאות שלאחריה יש דגש ובפסוק שלפנינו הדרבן נמצא על האות הדגושה בעצמה. ובאמת לא פלא שבדפוסים הדרבן נמצא על הסמ"ך או על הוא"ו שכן לכאור' צריך להיות לפי הכללים, אבל הגירסא המדויקת היא כמו שיש בכל ספרי תימן שהדרבן נמצא על הנר"ן והדבר אומר דרשני. וביותר צ"ב שהרי ע"י הדרבן האות נר"ן נהפכת לפתח ולא נקראת כמו שהיא מנוקדת בשוא שהרי שוא זה מלשון הפסוק "שוא לכם משכימי קום" והיינו הוא אינו עומד בפני עצמו ותמיד הוא מתחבר עם התנועה הבאה [או עם התנועה הקודמת וזה רק בשוא נח] ויש קוראים לשוא "שבא" מלשון שבו לומר שהוא חייב להתחבר עם עוד הברה. ולענינו הדרבן בנר"ן הופך את הניקוד משוא לפתח, וזה דבר מוזר. ובאמת ראיתי ספר ישן שהדרבן היה על הנר"ן והועבר ע"ז מחיקה והעבירו את הדרבן על הוא"ו מפני שחשבו שזה טעות. אבל כמו שאמרנו ודאי שהגירסא הנכונה והמדויקת היא כמו בספרי תימן וכך גם נמצא בכת"י לינגרד, כתב יד זה נמצא במצרים והוא ע"פ כתר בן אשר, ואין לו קשר לתימן והוא נכתב בשנת ד'תשע לפני יותר מאלף שנה ושם תמצא שהדרבן על הנר"ן וזה סימן שהתמנים צודקים... וצריך לחקור ולהבין גירסא זו.

מדוע שר המשקים ביקש מיוסף לפתור לו את חלמו אם הוא החשיבו לאדם מזולזל-

ישנו דבר הפלא ופלא, פרעה הרי חלם חלום ולא היה מי שיפתור לו עד שבא שר המשקים ואמר "את חטאי אני מזכיר היום" (שם,ט) "פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר וגו'" (שם,י) "ונחלמה חלום בלילה אחד וגו'" (שם,יא) "ושם איתנו נער עברי עבד לשר הטבחים" (שם,יב) וחז"ל בבראשית רבה (פט,ז) אומרים ארורין הרשעים שאין טובתן שלמה, שמזכירו בלשון בזיון "נער" שוטה ואין ראוי לגדולה, "עברי" אפילו לשוננו אינו מכיר [ועוד שהמצרים שונאים את היהודים כמ"ש "כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברים לחם כי תועבה היא למצרים" (מג,לב)] "עבד" וכתוב בנמוסי מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים ע"כ. [והביאו רש"י במקום]

שר המשקים דיבר בכבודו של יוסף אבל בכל אופן כמה שיכל להוריד את כבודו של יוסף הוריד, אבל במפרשים מקשים שהרי נמצא ששר המשקים סותר את עצמו אם הוא אומר שיוסף שוטה ואינו ראוי לגדולה וכו' איך הוא עצמו ביקש מיוסף לפתור לו את החלום, הרי לפתור חלום זה חכמה גדולה.

ביאור נפלא ממון שליט"א בגירסתם המדויקת של ספרי תימן בפסוק "ו-ספר לר"י-

וע"ז שר המשקים דאג לסדר את עצמו ואמר לפרעה שיוסף הוא זה שביקש מהם לשמוע את החלום ולפתור אותו כמ"ש "ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלד"ים פתרונים ספרו נא ל"י" (מ,ח) וזה מרומז בפסוק "ו-ספר לר"י" דהיינו יוסף הוא זה שביקש ממנו ואמר "ספרו נא" ובאמת חלומותיהם של שר המשקים ושר האופים לא הצליחו לפתור אותם גם החרתומים שבמצרים כמ"ש הרמב"ן ז"ל, וטעם "ופותר אין אותו" אין מודיע העתיד ממנו. ויתכן ששלחו לקצת החרתומים בבוקר, או שהיו אנשים עמהם בבית הסוהר, ואין פותר אותו וכו' ע"כ.

רבי אברהם בן הרמב"ם כתב בזה"ל, הלוא לאלד"ים פתרונים, איני ראוי לפתרון לפי דעתכם וגם אין בנפשי הכרת נטיה טבעית אל הפותר אבל לא נמנע שה' יעיר את רוחו עלי, ספרו נא לי, ע"כ. וברבינו בחיי כותב שיוסף הפציר בהם שיספרו לו את החלום, ומכ"ז רואים שיוסף הרגיש שיש בחלומות אף להציל את כלל ישראל ובאמת כל הפיתרון היה ברוח הקודש כמ"ש המפרשים ואכמ"ל. בכל אופן העיקר שהבנו מדוע הדרבן בנר"ן [אע"פ שהיא דגושה] שבא לרמז ששר המשקים אמר לפרעה שיוסף ביקש מהם וזהו "ו-ספר לו.

וה' ברוך יזכינו למאור תורתו אכ"ר.